

Українська біографістика у сучасному науково-дослідному та інформаційному вимірах

У роботі секції «Українська біографістика у сучасному науково-дослідному та інформаційному вимірах» взяли участь близько тридцяти науковців. Серед них: один доктор наук, два професори, 14 кандидатів наук. З доповідями виступили науковці дослідницьких підрозділів НБУВ, інститутів археології та південних морів ім. О. О. Ковалевського НАН України, Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Київського національного університету культури і мистецтв, Львівського національного університету ім. Івана Франка, Української академії друкарства (Львів), Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля (Луганськ), Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН, музеїв Києва.

Учасники секційного засідання обговорили широке коло проблем, пов'язаних з місцем і значенням біографічних досліджень для формування гуманітарного інформаційного простору України, теоретичними і методичними засадами вітчизняної біографістики, вивченням методичних принципів, практики формування електронних біобібліографічних ресурсів з урахуванням новітніх інформаційних, культурологічних та цивілізаційних підходів.

Вступним словом роботу секції відкрив дир. Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук **В. І. Попик**. Свою доповідь «Концептуальні і методичні засади формування вітчизняних електронних ресурсів біографічної інформації» він присвятив аналізу цілого комплексу світоглядних, теоретичних, організаційно-методичних, правових та технічних проблем, що постають у процесі створення та змістовного наповнення веб-сайтів, присвячених діячам минулого і сучасності. В. І. Попик вказав на важливість формування спільними зусиллями науковців, бібліотечних, архівних та музейних працівників, освітніх та інформаційних центрів єдиного електронного загальнонаціонального простору історико-біографічної та актуальної (присвяченої сучасникам) інформації, наголосив на необхідності посилення методичного, організаційного та координаційного забезпечення цієї роботи, дотримання всіма учасниками цього процесу певної конвенції щодо її основних засад.

У доповіді пров. наук. співробітника НБУВ, канд. іст. наук **С. М. Ляшко** «Періодизація розвитку української біографічної довідкової справи» досліджувалися критерії, які визначають основні етапи поступу вітчизняної словниково-біографічної справи. На дум-

ку доповідачки, в умовах України вирішальне значення для визначення завдань і етапів реалізації біографічних довідкових проєктів мало розгортання процесів національного відродження та формування державницького світогляду на ґрунті утвердження національної ідеї. С. М. Ляшко запропонувала таку періодизацію української біографічної довідкової справи: перший період – друга пол. XIX ст. – 1917 р.; другий – 1917–1921 рр.; третій – 20-ті – кінець 80-х років XX ст.; четвертий період – від кінця 80-х років XX ст. і до сьогодення.

Ст. наук. співробітник НБУВ, канд. іст. наук **Н. І. Любовець** у доповіді «Класифікація мемуарів у контексті сучасного біографічного джерелознавства» відзначила важливість подальшого розроблення теорії, методології та методики пошуку, виявлення, оцінки джерельного значення, дослідження і використання біографічних джерел особового походження. Вона наголосила на значенні для цієї роботи поділу мемуарів на групи і підгрупи за певними спільними ознаками, що створює можливості для вибору оптимальних методів і прийомів їх дослідження. На думку доповідачки, необхідно розрізнити жанри мемуарів, а саме: мемуари-автобіографії, щоденники та біографічні мемуари. Було обґрунтовано практичну потребу створення єдиного реєстру надрукованих та рукописних українських мемуарів і мемуарів про Україну та українців.

Ст. наук. співробітник НБУВ, канд. іст. наук **Н. П. Марченко** у доповіді «Культурологічно-ціннісні орієнтири вивчення біографії в середній школі у контексті розвитку сучасної біографістики та формування суспільства знань (на прикладі біографії Т. Г. Шевченка)» відзначила, що сучасні тенденції розвитку української освіти виказують сталу зорієнтованість на підвищення цінності індивідуальності та спонукають до вироблення нових теорій і методик розкриття особи митця в процесі вивчення його творчості в різних освітніх умовах; персонологічна інформація присутня в сучасній українській школі в усіх її різновидах і широко використовується не лише при вивченні предметів гуманітарного циклу, а й природничого та фізико-математичного; у шкільному прочитанні біографії відбувається практичне злиття біографістики та біографіки на культуро-особоцентричних методологічних засадах (форма подачі та контролю знань прагне фактографічності, а методика вивчення – просопографічності). На переконання доповідачки, сучасна біографістика має не лише засвідчувати, систематизувати та накопичувати персонологічні знання, а й визначати кут зору, вказувати на ключові для стимулювання розвитку сучасного українського соціуму пункти біографій видатних діячів України та світу, котрі мають увійти до масової свідомості як етико-художні вихідні моделі – важлива частина національного самоусвідомлення.

Інтерес у присутніх викликала доповідь ст. наук. співробітника НБУВ, канд. іст. наук **О. М. Яценка** «Біобібліографія в минулому та її сучасний стан». Автор простежує становлення, шляхи розвитку біобібліографічної інформації, її форм та змісту із найдавніших часів і до наших днів; зв'язок біобібліографії з бібліографією впродовж усього часу їх існування. О. М. Яценко дослідив зміст понять «біобібліографія» та «біобібліографічна інформація», розглянув види біобібліографічних посібників, у т. ч. сучасні їх різновиди (персональні інтернет-сайти, біобібліографічні бази даних, авторитетні бази даних). Відзначалося також, що майбутнє біобібліографічної інформації тісно пов'язане з організацією біобібліографічних баз даних. На думку доповідача, нарізла необхідність корпоративної роботи усіх заінтересованих сторін з формування баз даних персоналій, з урахуванням наявних наукових і практичних досягнень Інституту біографічних досліджень НБУВ у цьому напрямі.

Зав. відділу образотворчого мистецтва НБУВ, канд. мистецтвознавства **Г. М. Юхимець**, мол. наук. співробітник цього ж відділу **І. І. Цинковська** у спільній доповіді «Житійні сюжети в ілюстраціях Леонтія Тарасевича до Києво-Печерського патерика» порушили проблеми, важливі для розвитку тісно споріднених з історичною біографістикою іконографічних студій. Увага дослідників акцентувалася, насамперед, на питаннях формування і розвитку вітчизняної традиції створення історичних репрезентативних портретів діячів, віддалених від митця великою часовою дистанцією. Доповідачі торкнулися також художніх та психологічних засад створення переконливих образів, наділених індивідуальними «портретними» рисами, що ґрунтуються переважно на традиції, літературних, житійних джерелах.

Наук. співробітник НБУВ **О. В. Бугасва** виступила з повідомленням «Друковані джерела з української музичної біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського». Вона зазначила, що виявлення й систематизація книжкових джерел з української музичної біографістики спрямовані на підготовку до видання покажчика у серії «Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського».

Нові науково-технологічні підходи до проблем змістовного формування довідкових біографічних ресурсів були запропоновані наук. співробітниками Інституту біографічних досліджень НБУВ **Ю. В. Вернік** і **С. В. Муріною**. Ю. В. Вернік у повідомленні «Оцінка персоналій при включенні до біографічних словників у контексті новітніх інформаційних технологій» наголосила на важливості застосування принципів бібліометрії та тематичних індексів цитувань (показники частоти згадувань про особу в електронних ресурсах). Вона розглянула характеристики, що

впливають на середнє значення цього індексу, зупинилися на результатах попередніх емпіричних досліджень обчислення індексу згадування деяких персоналій з однакових сфер діяльності у російськомовних і україномовних джерелах.

С. В. Муріна у повідомленні «Кількісний аналіз бази даних «Персоналії»: літери «А» і «Б»» проаналізувала якісні та кількісні показники бази даних за хронологією, доменом і статтю. За розрахунками авторки, найбільша кількість персоналій бази даних припадає на ХХ ст. і належить до домену «Педагогіка та освіта». Здійснений нею аналіз дасть змогу скорегувати перспективні плани на введення нової інформації до бази даних «Персоналії».

Значну кількість наукових повідомлень було присвячено діяльності відомих постатей української минувшини на ниві освіти, науки і культури. Так, зав. відділу Музею видатних діячів української культури **М. В. Горбатюк** у своєму виступі «Іван Франко і видавництво «Вік»» розглянув співпрацю Івана Франка з київським видавничим об'єднанням «Вік», яка стосувалася публікації творів письменника, рецензування І. Франком видань «Віку» на сторінках «Літературно-наукового вісника», інших галицьких і європейських часописів, сприяння у надрукуванні творів своїх колег-письменників. Йшлося також про випуск у світ видавництвом «Вік» розвідок про І. Франка.

Автор повідомлення «Про шкільну бібліотеку Бориса Грінченка», асистент Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля (Луганськ) **М. І. Одинцова** ознайомила учасників секційного засідання з історією саморобної рукописної бібліотеки, яку сформував Грінченко, працюючи народним вчителем наприкінці ХІХ ст., переліком рукописних книг та журналів для дітей, теоретичними програмами й темами, розробленими ним для дитячого читання.

Наук. співробітник НБУВ **А. А. Свобода** у виступі «Концепція розвитку бібліотеки як осередку організації знань В. І. Вернадського та реалізація її положень у діяльності НБУВ» проаналізувала короткий, але надзвичайно плідний період діяльності академіка В. І. Вернадського в Україні, пов'язаний зі створенням ВУАН та її наукових установ, і першої з них – Національної бібліотеки Української держави. Спираючись на численні архівні документи, щоденникові записи, багату епістолярну спадщину вченого, спогади його сучасників, дослідження вітчизняних вчених, А. А. Свобода розкрила діяльність В. І. Вернадського та його соратників – українських громадських діячів, пов'язану з розробленням концепції створення великої наукової бібліотеки як загальнодоступної національної бібліотеки країни та головного інформаційного центру академічної науки.

У повідомленні мол. наук. співробітника НБУВ

Л. М. Гутник «Кіноплакат у творчості українського художника Т. А. Лящука (на матеріалах зібрання НБУВ)» було здійснено аналіз великого зібрання тиражних кіноплакатів художника за 1963–1981 рр., які зберігаються у фондах НБУВ. Результати цього аналізу дають підставу стверджувати, що робота майстра у галузі кіноплаката, якій він присвятив майже 20 років творчого життя, не була для нього випадковою, епізодичною. Як відомо, з його майстерні вийшли такі знані нині художники у жанрі плакатної графіки, як В. Вітер, Р. Кириченко, М. Павлусенко, О. Штанко, В. Шостя, В. Бистряков.

Асп. Київського національного університету ім. Тараса Шевченка **Н. І. Гонтар** у виступі «Творча та громадська діяльність Панаса Саксаганського: історіографічний аналіз» проаналізувала стан наукового розроблення теми, процес накопичення знань про творчу та громадську діяльність Саксаганського у радянській та новітній історіографії. Н. І. Гонтар зазначила, що лише нині робляться спроби об'єктивної оцінки творчої та громадської діяльності митця.

Таким чином, у результаті заінтересованого обговорення стану сучасної української біографістики у контексті інформаційних потреб суспільства було виокремлено основні проблеми, розв'язання яких вимагає наполегливої творчої співпраці науковців і упорядників інформаційних ресурсів з усіх регіонів України. Йшлося, насамперед, про: розпорошеність біографічних ресурсів в електронному інформаційному просторі України, адже частка авторитетних (високопрофесійних) ресурсів серед них є досить незначною; відсутність єдиних науково-методологічних засад розроблення біографічних інформаційних ресурсів та методики їх наповнення. Учасники секційного засідання наголосили на важливості піднесення ролі Інституту біографічних досліджень НБУВ як методичного і координаційного центру в справі створення та функціонування електронних інформаційних біографічних ресурсів, на необхідності налагодження співпраці з усіма заінтересованими установами і організаціями Києва та регіонів у справі змістовного наповнення інтегративного електронного інформаційного біографічного ресурсу – «Українського національного біографічного архіву», робоча модель якого сформована Інститутом біографічних досліджень НБУВ спільно з Українським мовно-інформаційним фондом НАН України.

Н. Любовець,
учений секретар Інституту біографічних досліджень НБУВ,
канд. іст. наук
В. Попик,
в. о. директора Інституту біографічних досліджень НБУВ,
канд. іст. наук